Hoofdstuk 39

Logaritmen

DE LOGARITME VAN EEN POSITIEF GETAL ***N*** met respect tot een gegeven basis b (geschreven als $\log_b N$) is de exponent van de macht waartoe b moet worden verheven om N als resultaat te geven. Er zal worden verondersteld doorheen dit hoofdstuk dat b positief is en verschillend van 1.

VOORBEELD 1.

(*a*) Vermits $9 = 3^2$, is $\log_3 9 = 2$.
(*b*) Vermits $64 = 4^3$, is $\log_4 64 = 3$.
(*c*) Vermits $64 = 2^6$, is $\log_2 64 = 6$.
(*d*) Vermits $1000 = 10^3$, is $\log_{10} 1000 = 3$.
(*e*) Vermits $0{,}01 = 10^{-2}$, is $\log_{10} 0{,}01 = -2$.

(Zie Vraagstukken 39.1 – 39.3). Merk op dat als $f(x) = b^x$ en $g(x) = \log_b x$ (waarbij $b > 0$, $b \neq 1$) dan $f(g(x)) = b^{\log_b x} = x$ en $g(f(x)) = \log_b(b^x) = x$. Dus zijn f en g inverse functies van elkaar.

BASISWETTEN VAN LOGARITME

(1) De logaritme van het product van twee of meer positieve getallen is gelijk aan de som van de logaritmen van de verschillende getallen. Bijvoorbeeld,

$$\log_b(P \cdot Q \cdot R) = \log_b(P) + \log_b(Q) + \log_b(R).$$

(2) De logaritme van het quotiënt van twee positieve getallen is gelijk aan de logaritmen van het deeltal min de logaritmen van de deler. Bijvoorbeeld,

$$\log_b(P / Q) = \log_b(P) - \log_b(Q).$$

(3) De logaritme van de macht van een positief getal is gelijk aan de logaritme van dat getal vermenigvuldigd met de exponent van de macht. Bijvoorbeeld,

$$\log_b(P^n) = n \log_b(P).$$

(4) De logaritme van de wortel van een positief getal is gelijk aan de logaritme van dat getal gedeeld door de index van de wortel. Bijvoorbeeld,

$$\log_b \sqrt[n]{P} = \frac{1}{n}\log_b P\,.$$

(Zie vraagstukken 39.4 – 39.7)

BIJ NUMERIEKE BEREKENINGEN is 10 een wijd verspreide basis voor een logaritmestelsel. Deze logaritmen worden de *gewone* of *Briggse* logaritmen genoemd. De gewone logaritme van een positief getal N wordt geschreven als log N. Deze komen mooi overeen met het decimale systeem; bijvoorbeeld is log 1000 = log $10^3 = 3$.

EEN EXPONENTIELE VERGELIJKING is een vergelijking die een of meer onbekenden in een exponent bevat. Bijvoorbeeld zijn $2^x = 7$ en $(1{,}03)^{-x} = 2{,}5$ exponentiële vergelijkingen. Dergelijke vergelijkingen worden opgelost met logaritmen.

VOORBEELD 2. Los de exponentiële vergelijking $2^x = 7$.
Neem de logaritmen van beide zijden: $x \log 2 = \log 7$.
Los op naar x: $x = \dfrac{\log 7}{\log 2} = \dfrac{0{,}8451}{0{,}3010} = 2{,}808$ bij benadering.
(Zie Vraagstukken 39.16).

IN DE WISKUNDE zijn de meest nuttige logaritmen echter de *natuurlijke logaritmes* waarin de basis een zeker irrationaal getal $e = 2{,}71828$, bij benadering.
De natuurlijke logaritme van N, ln N, en de gewone logaritme van N, log N, zijn verwant door de formule

$$\ln N \approx 2.3026 \log N.$$

OP DE REKENMACHINE kan men meer algemeen de logaritme met respect tot een willekeurige basis vinden door de formules **[dit is kleine aanpassing van het boek]**

$$\log_b N = \frac{\log N}{\log b} \text{ of } \log_b N = \frac{\ln N}{\ln b}.$$

Merk verder op dat e^x de inverse functie is van ln x, en 10^x de inverse functie is van log x.

Opgeloste Vraagstukken

39.1 Verander de volgende uitdrukkingen van exponentiële in logaritmische vorm:
(*a*) $7^2 = 49$, (*b*) $6^{-1} = 1/6$, (*c*) $10^0 = 1$, (*d*) $4^0 = 1$, (*e*) $\sqrt[3]{8} = 2$.

Antw. (*a*) $\log_7 49 = 2$, (*b*) $\log_6 (1/6) = -1$, (*c*) $\log_{10} 1 = 0$, (*d*) $\log_4 1 = 0$, (*e*) $\log_8 2 = 1/3$.

39.2 Verander de volgende uitdrukkingen van logaritmische in exponentiële vorm:
(*a*) $\log_3 81 = 4$, (*b*) $\log_5 (1/625) = -4$, (*c*) $\log_{10} 10 = 1$, (*d*) $\log_9 27 = 3/2$.

Antw. (*a*) $3^4 = 81$, (*b*) $5^{-4} = 1/625$, (*c*) $10^1 = 10$, (*d*) $9^{3/2} = 27$.

39.3 Gegeven *x*, evalueer:

(*a*) $x = \log_5 125$ (*d*) $x = \log_2 1/16$ (*g*) $\log_x 1/16 = -2$
(*b*) $x = \log_{10} 0{,}001$ (*e*) $x = \log_{1/2} 32$ (*h*) $\log_6 x = 2$
(*c*) $x = \log_8 2$ (*f*) $\log_x 243 = 5$ (*i*) $\log_a x = 0$

Antw. (*a*) 3, vermits $5^3 = 125$ (*d*) -4, vermits $2^{-4} = 1/16$ (*g*) 4, vermits $4^{-2} = 1/16$
(*b*) -3, vermits $10^{-3} = 0{,}001$ (*e*) -5, vermits $(1/2)^{-4} = 32$ (*h*) 36, vermits $6^2 = 36$
(*c*) 1/3, vermits $8^{1/3} = 2$ (*f*) 3, vermits $3^5 = 243$ (*i*) 1, vermits $a^0 = 1$.

39.4 Bewijs de vier wetten van de logaritmen.

Stel dat $P = b^p$ en $Q = b^q$; dan is $\log_b P = p$ en $\log_b Q = q$.

(1) Vermits $P \cdot Q = b^p \cdot b^q = b^{p+q}$, is $\log_b PQ = pq = \log_b P + \log_b Q$; dus is de logaritme van het product van twee positieve getallen gelijk aan de som van de logaritmen van de getallen.
(2) Vermits $P / Q = b^p/b^q = b^{p-q}$, is $\log_b (P/Q) = p - q = \log_b P - \log_b Q$; dus is de logaritme van het quotiënt van twee positieve getallen gelijk aan de logaritmen van de teller min de logaritme van de noemer.
(3) Vermits $P^n = (b^p)^q = b^{np}$, is $\log_b P^n = np = n\log_b P$; dus is de logaritme van een macht van een positief getal gelijk aan het product van de exponent en de logaritmen van het getal.
(4) Vermits $\sqrt[n]{P} = P^{1/n} = b^{p/n}$, is $\log_b \sqrt[n]{P} = p/n = (1/n) \log_b P$; dus is de logaritme van een wortel van een positief getal gelijk aan het getal gedeeld door de indew van de wortel.

39.5 Druk de logaritmen van de gegeven uitdrukkingen uit in termen van de logaritmen van de individuele erbij betrokken letters.

(a) $\log_b \dfrac{P \cdot Q}{R} = \log_b(P \cdot Q) - \log_b R = \log_b P + \log_b Q - \log_b R$

(b) $\log_b \dfrac{P}{Q \cdot R} = \log P - \log_b (Q \cdot R) = \log_b P - (\log_b Q + \log_b R) = \log_b P - \log_b Q - \log_b R$

(c) $\log_b P^2 \cdot \sqrt[3]{Q} = \log_b P^2 + \log_b \sqrt[3]{Q} = 2 \log_b P^2 + \dfrac{1}{3} \log_b Q$

(d) $\log_b \sqrt[3]{\dfrac{P \cdot Q^3}{R^{1/2} \cdot S}} = \dfrac{1}{2} \log_b \dfrac{P \cdot Q^3}{R^{1/2} \cdot S} = \dfrac{1}{2} [\log_b (P \cdot Q^3) - \log_b (R^{1/2} \cdot S)]$

$$= \frac{1}{2} (\log_b P + 3 \log_b Q - \frac{1}{2} \log_b R - \log_b S)$$

39.6 Druk elk van de volgende uit als één enkel logaritme:

(a) $\log_b x - 2 \log_b y + \log_b z = (\log_b x + \log_b z) - 2 \log_b y = \log_b xz - \log_b y^2 = \log_b \dfrac{xz}{y^2}$

(b) $\log_b 2 + \log_b \pi + \dfrac{1}{2} \log_b l - \dfrac{1}{2} \log_b g = (\log_b 2 + \log_b \pi) + \dfrac{1}{2} (\log_b l - \log_b g)$

$$= \log_b (2\pi) + \frac{1}{2} (\log_b \frac{l}{g}) = \log_b(2\pi \sqrt{\frac{l}{g}})$$

39.7 Toon aan dat $b^{3 \log_b x} = x^3$.

Stel dat $3 \log_b x = t$. Dan is $\log_b x^3 = t$ en $x^3 = b^t = b^{3 \log_b x}$. *Of nog,* $b^{3 \log_b x} = b^{\log_b x^3} = x^3$ (door gebruik te maken van de eigenschap van de inverse functie).

39.8 [Niet kennen]

39.9 [Niet kennen]

39.10 [Niet kennen]

39.11 Los op

(*a*) $(1{,}06)^x = 3$.
Door de logaritmen te nemen, volgt dat $x \log 1{,}06 = \log 3$.

$$x = \frac{\log 3}{\log 1{,}06} \text{ en dus } x = 18{,}86\ldots$$

(*b*) $12^{2+5x} = 55(7^{3x})$.
Door de logaritmen te nemen, volgt dat $(2x + 5) \log 12 = \log 55 + 3x \log 7$.

$$2x \log 12 - 3x \log 7 = \log 55 - 5 \log 12.$$

$$x = \frac{\log 55 - 5 \log 12}{2 \log 12 - 3 \log 7} = 9{,}7\ldots\,.$$

(*c*) $(41{,}2)^x = (12{,}6)^{x-1}$.
Door de logaritmen te nemen, volgt dat $x \log 41{,}2 = (x - 1) \log 12{,}6$.

$$x \log 41{,}2 - x \log 12{,}6 = - \log 12{,}6 \text{ of}$$

$$x = \frac{-\log 12{,}6}{\log 41{,}2 - \log 12{,}6} = -2{,}138\ldots\,.$$

Supplementaire Vraagstukken

39.12 Los op voor x:

(*a*) $3^x = 30$ (*b*) $1{,}07^x = 3$ (*c*) $5{,}72^x = 8{,}469$ (*d*) $38{,}5^x = 6{,}5^{x-2}$

Antw. (*a*) 3,096 (*b*) 16,23 (*c*) 1,225 (*d*) -2,104

39.13 Toon aan dat $10^{n \log(a+b)} = (a+b)^x$.

39.14 Bepaal (*a*) log 3,64 (*b*) log 36,4 (*c*) log 364

39.15 Bepaal het getal waarvan de natuurlijke logaritme is (*a*) 10 (*b*) 130 (*c*) 401,1